

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny: 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BS/190/83/90

INSTYTUCJE OBSŁUGUJĄCE WIEŚ I ROLNICTWO
W OPINII SPOŁECZNEJ

Komunikat z badań

Warszawa, czerwiec 1990 r.

Z wcześniejszych badań¹, a także z innych źródeł wiadomo, że funkcjonowanie instytucji i organizacji obsługujących wieś i rolnictwo budzi szczególnie wiele zastrzeżeń. W kolejnym sondażu przeprowadzonym wśród rolników indywidualnych² próbowaliśmy ustalić, czy w zmieniającej się sytuacji politycznej kraju (ale jeszcze przed reformą samorządową) ulega zmianie działalność tych instytucji i organizacji oraz jaki jest kierunek przemian.

Zebrane dane wskazują, że opinie o urzędach działających na rzecz wsi i rolnictwa niewiele się zmieniły, a jeżeli już, to rzadko na lepsze (tab. 1). Większość ankietowanych stwierdzała brak zmian w pracy urzędu gminy czy miasta-gminy (65%) oraz naczelnika (60%). Nic się nie zmieniło, ich zdaniem, także w działalności służby rolnej (62% wskazań), weterynaryjnej (58%) oraz w obsłudze komunikacyjnej wsi (60%). W ocenie prawie połowy (45%) badanych spółdzielnie usług rolniczych pracują obecnie tak samo jak poprzednio, a część chłopów (20%) uważa, że nawet gorzej.

Warto zwrócić uwagę, że o ile w 1987 roku co czwarty - piąty badany rolnik krytykował spółdzielczość mleczarską za skup mleka oraz pracę punktów skupu produktów rolnych (przeważały wówczas opinie pozytywne - odpowiednio: 66 i 82%), to obecnie czyni to znacznie więcej respondentów: 63% twierdzi, że cała organizacja skupu produktów rolnych jest zła i przeszkadza w rozwoju produkcji rolnej, a prawie połowa (45%) mówi o pogarszaniu się organizacji skupu mleka. Stosunkowo częściej niż inni uważają tak rolnicy dobrze gospodarujący (55%), prowadzący duże (52%), zmechanizowane (58%) gospodarstwa rolne, a więc nastawieni na wielkotowarową produkcję. Podobna tendencja (pogorszenie) jak w przypadku skupu mleka występuje przy ocenie organizacji skupu żywca, ale, co wydaje się istotne i czego można by oczekiwać, nie krytykują go czę-

¹ Zob. "Ludność wiejska o problemach wsi i rolnictwa". Komunikat z badań CBOS, Warszawa, październik 1987 r. Badanie zrealizowano w kwietniu 1987 roku na 1466-osobowej ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej ludności wiejskiej.

² Badanie "Rolnicy o sobie i warunkach swojej pracy" przeprowadzono w dniach 5-24 kwietnia 1990 r. na 967-osobowej ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych.

Tabela 1

w procentach

Jednostki obsługi wsi i rolnictwa	Ocena działalności wymienionych jednostek:		
	poprawiła się	pozostała bez zmian	pogorszy- ła się
Urząd gminy	9,0	64,8	11,6
Naczelnik gminy (miasta-gminy)	11,0	59,9	10,2
Służba rolna	7,5	61,7	14,4
Służba weterynaryjna	15,9	57,7	16,6
Spółdzielczość mleczarska	5,9	36,5	45,0
Punkty skupu żywca	14,3	32,8	41,5
Spółdzielczość zaopatrzenia w środki produkcji rolnej	27,5	34,2	25,2
"Agroma" - zaopatrzenie w maszyny i części zamienne	33,3	23,9	17,2
Sklepy wiejskie	38,5	35,1	22,1
Spółdzielnie usług rolniczych	12,4	44,7	20,0
Spółdzielnie ogrodniczo-pszcze- larskie	1,6	23,2	5,7
Bank Spółdzielczy	11,5	40,0	15,0
Komunikacja (PKS, PKP)	9,4	59,6	24,4

Uwaga: Procenty nie sumują się do 100, ponieważ nie uwzględniono odpo-
wiedzi *trudno powiedzieć*.

ściej niż inni właściciele dużych, dobrze prowadzonych gospodarstw (por. tab. 1 - 2 aneksu). Być może jest to związane z rozpadem monopolu skupu mięsa i tworzącym się rynkiem, do którego potrafią się dostosowywać.

W opinii ankietowanych poprawia się zaopatrzenie w środki produkcji rolnej, które do tej pory było krytykowane najczęściej³. Korzystne zmiany w tej dziedzinie dostrzega 36% respondentów, ale nadal 47% rolników istniejące braki na rynku uważa za istotną przeszkodę w rozwoju rolnictwa.

Trochę rzadziej, w aspekcie poprawy zaopatrzenia w środki produkcji, pozytywnie jest oceniana działalność GS-ów: 28% ogó-

³ Zob. "Ludność wiejska o problemach wsi i rolnictwa" - komunikat cytowany w przypisie 1.

łu respondentów, a wśród nich 34% właściciele dużych gospodarstw. Podobnie jest w przypadku "Agromy" zaopatrującej rolników w maszyny i części zamienne: 33% ogółu badanych odnotowuje poprawę, z tego 44% stanowią rolnicy z dużych gospodarstw (por. tab. 3 - 4 aneksu). Nadal jednak znaczna część rolników uważa, że instytucje te pracują "po staremu" (odpowiednio: 33 i 24%), a wielu dostrzega nawet pogorszenie (25% i 17%).

W odniesieniu do sklepów wiejskich prawie tyle samo rolników stwierdza brak zmian w ich działalności (35,1%) co poprawę (38,5%), a 22,1% - pogorszenie. Nieznaczna (o 3,4 punkta procentowego) przewaga ocen dodatnich nad opiniami "brak zmian" świadczy o zbyt wolnej poprawie zaopatrzenia tych sklepów w porównaniu z poprawą zaopatrzenia rynku w artykuły spożywcze, które zgłasza 79% ogółu badanej ludności kraju⁴.

Polityka kredytowa państwa wywołuje sprzeczne odczucia u ankietowanych. Z jednej strony większość rolników (58,5%) uważa, że oprocentowanie kredytów rolnych powinno zależeć od wysokości inflacji, z drugiej zaś stwierdza (73%), że obowiązująca wysokość jest *nie do przyjęcia*. Nie widzi się zmian na lepsze w obsłudze kredytowej: zdaniem 40% respondentów Bank Spółdzielczy pracuje "po staremu", poprawę dostrzega zaledwie 12%, a pogorszenie - 15%. Pozytywne opinie wyrażają stosunkowo często rolnicy ze średnim i wyższym wykształceniem (21%) oraz posiadający duże (19%), dobrze wyposażone w sprzęt zmechanizowany gospodarstwa (22%). W tych samych grupach równie częste są opinie negatywne (por. tab. 5 aneksu).

Z odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące oceny działalności urzędów i organizacji obsługujących rolników wynika, że najbardziej są oni niezadowoleni z pracy:

- spółdzielczości mleczarskiej (20,1% wskazań),
- Gminnych Spółdzielni "Samopomoc Chłopska" (12,8%),
- spółdzielni usług rolniczych (12,1%),
- punktów skupu żywca (0,2%),
- urzędu gminy i naczelnika (9,2%),
- komunikacji (PKS, PKP) - 4,4%.

⁴ Badanie przeprowadzono w dniach 20-24 kwietnia 1990 r. na 1387-osobowej ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

Zaledwie 9,3% rolników nie wymieniło żadnej instytucji, z działalności której byliby niezadowoleni.

x

x

x

W świetle zaprezentowanych danych wydaje się uprawniony wniosek, że do czasu wyboru nowych władz lokalnych (27 maja br.) obsługa wsi i rolnictwa nie poprawiła się. Jeśli zaś wystąpiły jakieś zmiany, to częściej na gorsze (skup płodów rolnych, a zwłaszcza mleka) niż na lepsze (zaopatrzenie w środki produkcji rolnej). Zatem funkcjonowanie jednostek obsługi wsi i rolnictwa jest jednym z bardziej newralgicznych elementów kształtowania niekorzystnych nastrojów rolników wobec polityki państwa.

Zwraca uwagę fakt, że zainteresowanie rolników zmianą istniejącego stanu w jego najbliższym otoczeniu jest na ogół duże, ale sprowadza się ono raczej do zachowań pasywnych, werbalnych — stąd brak pozytywnych efektów. Przykładowo, chociaż wyborami do samorządu Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska" interesowało się 29% ogółu ankietowanych, a wśród respondentów ze średnim i wyższym wykształceniem nawet 40%, wśród posiadających dobrze wyposażone w sprzęt gospodarstwa 42%, w grupie dobrze gospodarujących i właścicieli większych gospodarstw po 37%, to wpływ rolników na działalność spółdzielczości po wyborze nowych reprezentacji samorządowych nie zwiększył się. Potwierdza to 58% badanych. Opinię tę nie różnicują cechy społeczno-demograficzne respondentów.

Wydaje się, że zauważane przez część ankietowanych korzystne zmiany w niektórych sferach rzeczywistości wiejskiej są raczej wynikiem pozytywnych przeobrażeń w gospodarce kraju niż efektem wzrostu samorządności i samoorganizacji mieszkańców wsi. Nienadążanie jednostek obsługujących wieś i rolnictwo za procesami społeczno-politycznymi i gospodarczymi zachodzącymi w kraju można uznać za czynnik spowalniający konieczne w tym środowisku zmiany.

ANEKS

Tabela 1. Ocena pracy spółdzielczości mleczarskiej

(w %)

Charakterystyka badanych	Poprawiła się	Bez zmian	Pogorszyła się	Trudno powiedzieć
Ogółem	6	37	45	12
Płeć				
Mężczyźni	7	37	46	10
Kobiety	4	34	44	17
Wiek				
Do 34	3	35	47	15
35-59	6	35	48	12
60 i więcej lat	8	42	38	12
Wykształcenie				
Podstawowe	6	38	44	12
Zasadnicze zawodowe	7	34	46	14
Średnie i wyższe	5	38	46	12
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	6	35	37	22
3-5	8	36	45	10
6-10	6	40	50	5
Powyżej 10 hektarów	3	35	52	10
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	7	29	55	9
Przeciętne	5	38	45	12
Słabe	4	48	29	19
Brak opinii	14	27	32	27
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	9	30	58	2
Częściowe	5	37	48	10
Brak sprzętu	5	39	36	20
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	8	38	42	12
Negatywna	6	34	49	11
Brak opinii	3	47	29	20
Program Balcerowicza				
Poparcie	7	35	44	14
Brak poparcia	5	34	53	8
Brak opinii	6	41	36	17
<p>Pytanie: A teraz porozmawiajmy o niektórych urzędach i instytucjach obsługujących wieś i rolnictwo. Czy, Pana(i) zdaniem, w ostatnim czasie, działalność spółdzielczości mleczarskiej 1. poprawiła się 2. pozostała bez zmian 3. pogorszyła się 7. Trudno powiedzieć</p>				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 2. Ocena pracy punktów skupu żywca

(w %)

Charakterystyka badanych	Poprawiła się	Bez zmian	Pogorszyła się	Trudno powiedzieć
Ogółem	14	33	42	11
Płeć				
Mężczyźni	14	34	42	10
Kobiety	14	31	40	15
Wiek				
Do 34	13	32	46	10
35-59	14	36	39	10
60 i więcej lat	15	26	45	14
Wykształcenie				
Podstawowe	15	31	43	12
Zasadnicze zawodowe	16	34	40	11
Średnie i wyższe	11	39	41	9
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	12	28	38	21
3-5	14	27	49	9
6-10	15	39	41	6
Powyżej 10 hektarów	17	34	43	6
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	15	31	45	9
Przeciętne	14	33	43	9
Słabe	15	34	31	20
Brak opinii	0	32	41	27
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	15	28	55	2
Częściowe	14	37	41	8
Brak sprzętu	14	31	37	19
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	23	37	28	11
Negatywna	12	33	45	10
Brak opinii	15	29	40	16
Program Balcerowicza				
Poparcie	18	37	35	11
Brak poparcia	13	29	51	7
Brak opinii	13	33	38	17
<p>Pytanie: A teraz porozmawiajmy o niektórych urzędach i instytucjach obsługujących wieś i rolnictwo. Czy, Pana(i) zdaniem, w ostatnim czasie, działalność punktów skupu żywca 1. poprawiła się 2. pozostała bez zmian 3. pogorszyła się 7. Trudno powiedzieć</p>				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 3. Ocena pracy spółdzielczości zaopatrzenia w środki produkcji
(w %)

Charakterystyka badanych	Poprawiła się	Bez zmian	Pogorszyła się	Trudno powiedzieć
Ogółem	28	34	25	13
Płeć				
Mężczyźni	29	34	27	10
Kobiety	24	35	21	20
Wiek				
Do 34	34	34	21	11
35-59	28	34	25	13
60 i więcej lat	23	35	28	14
Wykształcenie				
Podstawowe	25	35	24	15
Zasadnicze zawodowe	31	30	27	12
Średnie i wyższe	30	39	25	7
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	27	32	22	19
3-5	24	36	28	12
6-10	25	36	28	11
Powyżej 10 hektarów	34	32	27	7
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	30	30	30	10
Przeciętne	29	35	25	11
Słabe	22	39	16	23
Brak opinii	5	45	23	27
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	26	32	34	8
Częściowe	29	35	26	10
Brak sprzętu	26	35	21	18
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	34	37	20	8
Negatywna	27	33	28	12
Brak opinii	20	36	21	22
Program Balcerowicza				
Poparcie	32	32	27	9
Brak poparcia	28	33	27	12
Brak opinii	22	39	21	18
<p>Pytanie: A teraz porozmawiajmy o niektórych urzędach i instytucjach obsługujących wieś i rolnictwo. Czy, Pana(i) zdaniem, w ostatnim czasie, działalność spółdzielczości zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej 1. poprawiła się 2. pozostała bez zmian 3. pogorszyła się 7. Trudno powiedzieć</p>				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 4. Ocena pracy "Agromy"

(w %)

Charakterystyka badanych	Poprawiła się	Bez zmian	Pogorszyła się	Trudno powiedzieć
Ogółem	33	24	17	25
Płeć				
Mężczyźni	36	24	19	20
Kobiety	26	23	12	39
Wiek				
Do 34	45	24	14	18
35-59	34	24	17	25
60 i więcej lat	24	24	19	33
Wykształcenie				
Podstawowe	32	23	18	27
Zasadnicze zawodowe	34	25	17	24
Średnie i wyższe	38	26	15	21
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	29	20	15	35
3-5	31	25	17	27
6-10	33	27	19	21
Powyżej 10 hektarów	44	26	18	12
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	39	21	21	19
Przeciętne	34	24	17	25
Słabe	20	28	11	41
Brak opinii	29	29	19	24
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	36	26	23	15
Częściowe	37	25	18	20
Brak sprzętu	28	22	14	35
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	42	19	17	22
Negatywna	34	25	18	24
Brak opinii	21	27	15	37
Program Balcerowicza				
Poparcie	39	21	18	22
Brak poparcia	36	23	20	22
Brak opinii	25	28	13	34
<p>Pytanie: A teraz porozmawiajmy o niektórych urzędach i instytucjach obsługujących wieś i rolnictwo. Czy, Pana(i) zdaniem, w ostatnim czasie, działalność "Agromy" - zaopatrzenie w maszyny i części zamienne 1. poprawiła się 2. pozostała bez zmian 3. pogorszyła się 7. Trudno powiedzieć</p>				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)

Tabela 2.5. Ocena pracy Banku Spółdzielczego

(w %)

Charakterystyka badanych	Poprawiła się	Bez zmian	Pogorszyła się	Trudno powiedzieć
Ogółem	12	40	15	33
Płeć				
Mężczyźni	13	41	16	30
Kobiety	8	37	14	41
Wiek				
Do 34	15	40	20	25
35-59	11	42	15	32
60 i więcej lat	11	36	12	41
Wykształcenie				
Podstawowe	9	39	15	37
Zasadnicze zawodowe	11	42	15	33
Średnie i wyższe	21	42	15	22
Wielkość gospodarstwa				
Do 2	6	36	13	44
3-5	11	37	14	38
6-10	14	45	16	25
Powyżej 10 hektarów	19	43	20	18
Ocena własnego gospodarstwa				
Dobre gospodarstwo	17	40	15	29
Przeciętne	10	40	16	33
Słabe	6	40	12	42
Brak opinii	5	36	14	45
Zmechanizowanie gospodarstwa				
Podstawowe wyposażenie	22	32	22	25
Częściowe	12	43	16	28
Brak sprzętu	6	41	11	42
Ocena polityki rolnej rządu				
Pozytywna	11	45	10	34
Negatywna	12	40	18	31
Brak opinii	12	34	9	45
Program Balcerowicza				
Poparcie	15	40	11	34
Brak poparcia	11	43	21	26
Brak opinii	9	37	11	42
<p>Pytanie: A teraz porozmawiajmy o niektórych urzędach i instytucjach obsługujących wieś i rolnictwo. Czy, Pana(i) zdaniem, w ostatnim czasie, działalność Banku Spółdzielczego 1. poprawiła się 2. pozostała bez zmian 3. pogorszyła się 7. Trudno powiedzieć</p>				

Sondaż CBOS zrealizowany w dniach 5 - 24 kwietnia 1990 na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej rolników indywidualnych (N=967)